

تحلیل سیاسی هفته (۹۳)
وضع جرمه علیه شرکت‌های بین‌المللی: ابزار ایالات متحده برای
حفظ ساختار تحریم‌ها

مقدمه

طبق برنامه مشترک اقدام (توافق ژنو) مقرر گردیده است جمهوری اسلامی ایران در قبال اتخاذ برخی گام‌های شفافیت‌آفرین و تعلیق غنی‌سازی ۲۰ درصدی، مشوق‌هایی دریافت دارد که از جمله مهمترین این مشوق‌ها کاهش نسبی تحریم‌ها در بخش‌های مختلف از جمله بخش صنعت هوایی و بخش نقل و انتقالات مالی بین‌المللی بود. گذشته از آنکه ایالات متحده و اتحادیه اروپا پس از انعقاد توافق ژنو تاکنون طی چند نوبت اشخاص حقیقی و حقوقی جدیدی را به فهرست شمول تحریم‌های پیشین خود افزوده‌اند اخیراً ایالات متحده استفاده از ابزار مهم دیگری را نیز در دستور کار خود قرار داده است که همانا جرمه شرکت‌های معتبر بین‌المللی به اتهام همکاری‌های گذشته آنها با ایران می‌باشد. در این تحلیل درصدد آن هستیم که نشان دهیم این ابزار چگونه بر برقرار ماندن ساختار تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران اثر گذارده و ریشه‌های آن و راهکارهای مقابله با آن چیست؟ شایان ذکر است بخش عمده این مسئله به ابهامات حقوقی توافق ژنو و متن برنامه مشترک بازمی‌گردد که بررسی تمام این ابهامات از حوصله این نوشتار خارج است و تنها به بررسی دو مورد اکتفا شده است.

۱. تشریح نشانه‌های تاکتیک جدید

دفتر دادستانی ایالات متحده روز ۱۵ خرداد با انتشار بیانیه‌ای اعلام کرد شرکت هواپیماسازی هلندی فوکر را به اتهام نقض تحریم‌ها و فروش قطعات آمریکایی هواپیماهای تولیدی خود به جمهوری اسلامی ایران و سودان طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ به مبلغ ۲۱ میلیون دلار جریمه کرده است و شرکت مذکور نیز ضمن اعلام پذیرش پرداخت این مبلغ، ابراز داشته است از این پس در مراودات خود با کشورهای موردنظر، کلیه قطعه‌نامه‌های بین‌المللی و مصوبات دولت آمریکا را رعایت خواهد کرد. شایان ذکر است تعداد قابل توجهی از هواپیماهای مسافری ساخت شرکت مذکور از نوع فوکر ۱۰۰ در ناوگان هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران درحال فعالیت هستند که بدیهی است برای ادامه فعالیت و حفظ ایمنی پرواز این هواپیماها نیاز جدی به قطعات یدکی وجود دارد. از طرف دیگر در هفته گذشته زمره‌های متعددی مبنی بر تصمیم ایالات متحده برای جریمه بانک بزرگ فرانسوی بی‌ان‌پی پاریس به دلیل نقض تحریم‌ها علیه ایران به مبلغ حدود ۱۰ میلیارد دلار به گوش می‌رسد به نحوی که این موضوع موجب واکنش رئیس‌جمهور فرانسه و تماس تلفنی وی با اوباما به منظور پیشگیری از وضع چنین جرمه‌ای شد. هر دو شرکت مذکور و به‌ویژه بانک فرانسوی بی‌ان‌پی پاریس از جمله شرکت‌های معتبر و

شناخته شده بین‌المللی هستند که وضع چنین جریمه‌هایی علیه آنها بازتاب رسانه‌ای گسترده‌ای در رسانه‌های بین‌المللی داشته است.

۲. برنامه مشترک اقدام در این رابطه چه می‌گوید؟

در برنامه مشترک اقدام (توافق ژنو) توافق شده بود هیچ‌گونه تحریم جدیدی توسط شورای امنیت، اتحادیه اروپا و ایالات متحده در رابطه با پرونده هسته‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران وضع نگردد و ضمن آزادسازی بخشی از پول‌های بلوکه شده ایران، نقل و انتقالات بین بانکی این وجوه تسهیل شده و همچنین امکان تأمین قطعات یدکی و خدمات مورد نیاز ناوگان هوایی مسافری ایران فراهم گردد. وضع این جریمه‌ها اگرچه برخلاف مفاد توافقنامه ژنو نیست اما مسلماً با روح توافق و با کارکرد اصلی آن برای ایران یعنی تخفیف تحریم‌ها در این دو بخش، تناقض آشکار و جدی دارد.

۳. دو ابهام مهم حقوقی توافق ژنو چیست؟

برنامه مشترک اقدام به لحاظ حقوقی دارای ابهامات متعددی است که کفه ترازو را به نفع طرف مقابل سنگین می‌کند که از این میان دو ابهام مهم موجب شده است طرف مقابل به چنین اقداماتی دست زده و در عین حال مدعی باشد که چنین اقداماتی با برنامه مشترک اقدام در تضاد نیست درحالی که مسلماً این اقدامات با روح توافق در تضاد آشکار است. این دو ابهام مهم حقوقی عبارتند از:

۳-۱. مشخص نبودن دامنه شمول تعهد طرف مقابل مبنی بر عدم وضع تحریم‌های جدید: ایالات متحده و اتحادیه اروپا تا پیش از انعقاد توافقنامه ژنو جامع‌ترین و شدیدترین تحریم‌ها (که در طول تاریخ علیه یک کشور وضع شده‌اند) را علیه جمهوری اسلامی ایران به کار بسته‌اند و درحال حاضر این ابهام حقوقی مهم در توافقنامه ژنو موجب شده است این کشورها که با توجه به جامع بودن تحریم‌های پیشین خود نیازی به وضع تحریم‌های جدید ندارند به‌طور مرتب دامنه شمول تحریم‌های قبلی خود را گسترش داده و اشخاص و افراد جدیدی را در فهرست شمول تحریم‌های قبلی قرار دهند. درواقع نه تنها عدم وضع تحریم‌های جدید بلکه عدم گسترش دامنه شمول تحریم‌های پیشین نیز باید در تنظیم متن برنامه مشترک اقدام مورد توجه و تصریح قرار می‌گرفت که متأسفانه از آن غفلت شده است.

۳-۲. عدم تعهد طرف مقابل به منع پیگرد شرکت‌های بین‌المللی به اتهام نقض تحریم‌های پیشین: وضع جریمه علیه شرکت‌های معتبر بین‌المللی اگرچه به اتهام نقض تحریم‌ها در دوره‌های زمانی گذشته (مثلاً در مورد شرکت فوکر مربوط به بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰) صورت می‌پذیرد و ارتباطی به همکاری‌های احتمالی فعلی آنها ندارد اما مسلماً موجب خواهد شد جو روانی سنگینی علیه جمهوری اسلامی ایران شکل گرفته و شرکت‌های بین‌المللی در باز کردن پرونده‌های جدید برای همکاری‌های اقتصادی با جمهوری اسلامی ایران (حتی در حد فروش قطعات یدکی) با احتیاط حرکت کرده و یا به‌طور کلی از ترس جرائم آینده ایالات متحده از هرگونه همکاری با جمهوری اسلامی ایران خودداری کنند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

اقدام ایالات متحده به وضع جرائم سنگین علیه شرکت‌های معتبر بین‌المللی به اتهام نقض تحریم‌های این کشور علیه جمهوری اسلامی ایران که در رسانه‌های بین‌المللی بازتاب گسترده‌ای داشته است با ایجاد جو روانی موجب حفظ و تقویت ساختار تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران می‌گردد. ابهامات حقوقی در نگارش متن برنامه مشترک اقدام (توافقنامه ژنو) موجب شده است ایالات متحده با سوءاستفاده از این امر اقدامات خود را توجیه حقوقی کرده و در تضاد با مفاد توافقنامه مذکور ندانسته و به دفعات به چنین اقداماتی دست زند. لازم است تیم مذاکره‌کننده در جریان مذاکرات آتی و در صورت تمدید دوره ۶ ماهه توافق ژنو چنین مواردی را مدنظر قرار داده و طرف مقابل را متعهد کند که ضمن عدم تصویب تحریم‌های جدید علیه جمهوری اسلامی ایران، اولاً دامنه شمول تحریم‌های پیشین را گسترش نداده و ثانیاً از پیگرد شرکت‌های معتبر بین‌المللی به اتهام نقض تحریم‌ها در گذشته از طریق وضع چنین جرائمی خودداری کند.

